



GÁVPOTPOLITIIHKALAŠ PLÁNA
NOROGGA SÁMIID RIIKKASEARVI (NSR)
- mearriduvvon riikkačoahkkimis 2007

Álgu.....	1
Plána ulbmil.....	1
Prinsihpalaš árvvoštallamat.....	2
Plána duogáš	2
NSR Riikkastivrra mearrádus	2
NSR válgaprográmma 2001-2005	3
NSR válgaprográmma 2005-2009	4
Dárbbuid čilgen oanehaččat.....	6
Evttohusat.....	7
Čađahanovddasvástádus	7
Skuvla ja oahpahus	8
Mánáidgárdi	8
Vuodđoskuvllas joatkkaskuvlii	10
Universitehtat ja allaskuvllat	14
Ollesolbmooahpahus	15
Kultuvra ja čálgofálaldagat	16
Sámi arkitektuvra ja design	16
Sámi doalut dáčča kulturásahusain	16
Sámi kulturviesut	18
Almmolaš ásahusat ja bálvalusfálaldagat.....	20
Bearaš- ja mánáidsuodjalanásahusat	20
Vuoras sámit gávpogiin.....	21
Ealáhus ja sámi bargosajit gávpogiin	22
Strategiija sámediggeáigodahkii 2005-2009.....	23

Álgu

Gávpogis mii sihtat ássat! Sámit leat orron gávpogiin guhká ja eambbosat fárrejit gávpogiidda. Sámepolitihkka lea leamaš vuodđoealáhusaid, guohtuneatnamiid, boraspiiriid ja guolástusfatnasa birra. Mán̄ga doaibmajut leat dakkárat mat gullet sihke gávpogiidda ja boaittoealábáikkiide ja gávpogis ássat buot ahkáhaččat, njuoratmánát ja vuorasolbmot. Plánii livččii sáhtán váldit mielde olu, muhto das leat doaibmajut mat gullet erenoamážit gávpogiidda. Plánas leat áššit maidda Norgga Sámiid Riikkasearvi (NSR) sáhtá váikkuhit ja sáhtá rievdadit.

Plána ulbmil

NSRs gávpotpolitihkalaš plána galgá bidjat NSR gávpotpolitihkalaš barggu áššelistui. Dás lea sáhka NSR riikkastivrra ja NSR sámediggejoavkku áššelisttu birra. Plána galgá čuvget gávpotsámiid dárbbuid ja daid vejolašvuodaid mat Norgga Sámiid Riikkasearvvis (NSRs) leat váikkuhit gávpotsámiid eallindillái.

Mán̄gga áššis leat NSR báikkálaš searvvit dehálaččat go sii šaddet váikkuhit sámi áššiid suohkaniin ja fylkkasuohkaniin, eandalit dain fylkkasuohkaniin main ii leat ovttasbargosoahpamuš Sámedikkiin. Plána ii dattege leat báikkálaš serviid "doaibmaplána" mii lea mearriduvvon daid báikkálaš serviid ovddas mat leat gávpogiin. Plána galggašii baicce oppalaččat movttiidahttit.

Prinsihpalaš árvoštallamat

Sámit leat integrejuvvon gávpoteallimii ja nu galgetge leat, sámegielain, sámi kultuvrrain, identitehtain ja ealáhusain. Gávpotsuohkaniin ja fylkkasuohkaniin lea ovddasvástádus vuhtii váldit sámegiela, sámi kultuvrra ja servodateallima nu mo Vuodđolágas § 110 čuožžu, Oahpahuslágas, Divššohasvuoigatvuođalágas ja earáge lágain. Min mielas lea maid priváhta ásašusain ovddasvástádus.

Sámit leat integrerejuvvon gávpogiidda, muhto ferte gal ankkke geahččat livččii go soames sájiin dárbu ásaht ja jođihit gávpotsámiid sierranas ásašusaid.

Plána duogáš

NSR Riikkastivorra mearrádus

Norgga Sámiid Riikkasearvvi (NSR) riikkastivra lea riikkastivraáššis 15/06 Gávpotpolitihkalaš lávdegoddi mearridan čuovvovačča – ovddeš riikkačoahkkinmearrádusas olis:

”NSR áigu ráhkadit doaibmaplána mii čilge sámi doaimmaid gávpogiin dálá sámediggeáigodagas, nu go Riikkačoahkkin mearridii áššis 10/05. Doaibmaplána galgá čállojuvvot ovddeš gávpotpolitihkalaš prográmmaid vuodul ja plána galgá:

- *Dárbuid čilget oanehaččat.*
- *Doaimmaid evttohit ovdamearkka dihte gávpotássi mánáid/nuoraid, studeanttaid, bargooahcciid ja vuorasolbmuid váras.*
- *Čilget sámediggeáigodaga 2005 – 2009 strategijaplána.*

Riikkastivra nammada lávdegotti mii johtilit galggašii čálistit plána. Lávdegotti jođiha Marit Einejord (Romssa sámiid searvi) gii čállá plána. Lávdegotti lahtut leaba Kjellaug Enoksen (Birggon Sámiid Searvi) ja Kristin Sara (Sør-Trøndelag og Hedmark Saemiej Saervie). Lávdegoddi berre gulaskuddat eará evttohuvvon lávdegoddelahčuiguin.

Lávdegotti bargui várrejuvvo 15.000 r. 2006-bušehtas. Lávdegoddi mearrida ieš mo ruđa geavaha” .

Plána leat lávdegoddi jođiheaddji ja lahtut čállán ovttas. Eará evttohuvvon lahtut leat beassan lohkat plána e-poastta bokte ja kommenteret dan; Paul Bendik Jåma, Ellinor Jåma ja Maida Steinfjell (Davvi-Trøndelága saemie saervie), Kjell Erland Pedersen (Harstad ja biras sámiid searvi) ja Liv Elin Wilhelmsen, Johnny Bomban Anthi ja Lisbeth Somby (Oslo sámiid searvi). Silje Karine Muotka lea buktán buori árvalusaid.

Lávdegoddi lea gulahallan e-poastta ja telefuvnna bokte. Lávdegoddebargui lea geavahuvvon 0,- ruvnnu. Bargu loahpahuvvui 27.04.06 ja plána addojuvvui riikkastivrii dárogillii ja davvisámegillii. NSR riikkačoahkkin mearridii doaibmaplána olis sáddet plána báikkálaš servviide gulaskuddamii. Plána buktojuvvui ovdan ja mearriduvvui riikkačoahkkimis 2007.

NSR válgaprográmma 2001-2005

NSR válgaprográmma sámediggeáigodahkii 2001-2005 čilge gávpotsámiid doaimmaid kapihttalis XIV mii gohčoduvvo gávpotpolitihkalaš prográmma:

”Mánja sámi ásaiduvvet gávpogiidda ja stuora čoahkkebáikkiide. Dál sáhttet mánja sámi buolvva leat riegeádan ja bajásšaddan gávpogis. Dát lea viiddidan min oainnu sámi ássama, kultuvrra ja identitehta hárrái. Danne leage dehálaš nannet ealli sámi servodagaid gávpogiin ja stuora čoahkkebáikkiin, ja áiggi mielde dohkkehit dán eallinlági seammá dásis go árbevirolaš sámi servodaga.

NSR áigu danne

- *Ráhkadahttit gávpogiid ja stuora čoahkkebáikkiid doaibmaplána.*

- *Oainnusin dahkat, markeret, nannet ja ovdánahttit sámi identitehta, giela ja kultuvorra gávpogiin ja stuora čoahkkebáikkiin, earret eará sámi viesuid ja giellaguovddážiid ásaheami bokte.*
- *Oččodit suohkaniidda ja fylkkasuohkaniidda buoret sámegealgealbbu ja kulturmáhtu.*
- *Ásahit ođđa ja nannet dálá sámi mánáidgárddiid gávpogiin ja stuora čoahkkebáikkiin.*
- *Oččodit oadjebas bajásšaddandili sámi mánáide ja nuoraide geat orrot gávpogiin ja stuora čoahkkebáikkiin.*
- *Sihkkarastit sámi eallinkvalitehta sámi boarrásiidda geat áset gávpogiin.*
- *Sihkkarastit Romssa gávpoga riikkaidgaskasaš eamiálbmotgávpogin”.*

NSR válgaprográmma 2005-2009

NSR válgaprográmma sámediggeáigodahkii 2005-2009 lea váldán gávpotsámiid mielde vuosttaš kapihttalii ”NSR vuodđooaidnu ja višuvnnat” kapihttalis ”Ođđa máilbmi”:

“Eambo ahte eambo sápmelaččat ásaiduvvet ja bajásšaddet gávpogiin ja stuorit čoahkkebáikkiin. Liikká deatlaš go sihkkarastit nana báikegottiid, de lea maid deatlaš ahte gávpotsámit ožžot sámi eallinvuođu, sihke kultuvrralaččat, sosiálalaččat ja bargguid dáfus. Erenoamáš deatlaš lea ahte gávpotsámi mánát, nuorat ja boarrásat besset eallit dakkár dilis gos sin sámi duogáš deattuhuvvo.

NSR jáhkká dasa ahte:

- *gávpot- ja stuorit čoahkkebáikkiid sámiin lea vuoigatvuohta doalahit ja ovdánahttit kultuvrraset*
- *šaddet nana sámi birgen- ja oahpahusfálaldagat gávpot mánáide, nuoraide jaboarrásiidda*
- *sápmelaččat besset eambo go dál čájehit ahte sii maid orrot gávpogiin*

- *gávpotássiin lea riekti váikkuhit iežaset gávpoga sámi fálaldagaide*
- *Romssa gávpot šaddá gaskariikkalaš eamiálbmotgávpogin*
- *ásahuvojit fysalaš deaivvadanbáikkid gávpotsámiide*

NSR válgaprográmmas 2005-2009 čuožžu maid kapihttalis V "Ássan ja infrastruktuvra":

"NSR:ii lea deatalaš bargat juohke sápmelačča eallinkvalitehta ja ovdánanvejolašvuoda dihte, orros dal gilis dahje gávpogis".

Dárbbuid čilgen oanehaččat

Gávpogiin orrot iešguđetge sámi joavkkut geain leat iešguđetge dárbbut. Mánáin, nuorain ja vuoras olbmui leat iežaset dárbbut ja sámegielaigiin leat muhtun muddui eará dárbbut go sis, geat eai hála sámegiela. Studeanttain, geat orrot oanehis áiggi gávpogiin, leat fas sin iežaset dárbbut.

Gávpogiin sáhttet leat sihke lulli-, julev- ja davvisámegiela ovtta ja seammá gávpogis. Gávpogiin orrot maid sii geat eai hála sámegiela danne go leat massán giela dahje ii leat leamaš vejolašvuohta oahppat sámegiela. Mánnga sámiiin váilo maid sámi identiehta dahje eai beroš servvoštallat eará sámiiiguin. Nu leatge iešguđetge joavkkuin iešguđetge dárbbut.

Lea dárbu ásahit gielalaš ja kultuvrralaš deaivvadanbáikkiid – sihke sámegiela ja sámekultuvrralaš servvoštallamii. Lea dárbu hukset infrastruktuorra mánáide, nuoraide ja vuoras sámiiide gávpogiin. Ferte árrjalaččat oččodit sámi fáilaldagaid daidda ásahusaide mat juo leat, ja seammás ferte gal ásahit ja ovdánahttit sierra sámi ásahusaid gávpogiin.

Evttohusat

Čađahanovddasvástádus

NSR báikkálaš searvvit leat árjjalaš searvvit mat ráhkadit gávpotsámiide gielalaš, kultuvrralaš ja sosiálalaš deaivvadanbáikkiid, lágidit doaluid ja doaimmahit diehtujuohkin- ja čuvgehusbargguid.

Norgga Sámiid Riikkasearvi (NSR) sáhtá báikkálaš servviid bokte ja NSR riikkastvirra bokte loktet áššiid gávpotstivrraide ja fylkkasuohkaniidda ja addit daidda buori ákkaid sámi áššiin. Čađahanovddasvástádus gal lea gávpotsuohkaniin ja fylkkasuohkaniin. NSRs eai leat áirasat gávpotstivrrain, eaige fylkkasuohkaniin. Danne NSR sáhtá gal váikkuhit sámi doaimmaide suohkaniin ja fylkkasuohkaniin, muhto ii sáhte ieš čađahit daid.

NSR sámediggejoavku sáhtá váikkuhit Sámedikki bokte. Sámediggi sáhtá lámhit dilálašvuodaid gávpotsuohkaniid ja fylkkasuohkaniid sámi doaimmaide ja addit ruhtadoarjagiid. Sámediggi sáhtá váikkuhit bajit dási sámedipolitiikkii, muhto ii seagut iežat njuolga suohkaniid mearrádusaide.

Olu evttohuvvon doaimmat leat dakkárat maid NSR dušše sáhtá ávžžuhit ja geahččalit váikkuhit, ja dan ferte vuhtii váldit go plána evaluere.

Skuvla ja oahpahus

Mánáidgárddi

Norgga Sámiid Riikkasearvi (NSR) álggahii sámi mánáidgárdedoaimma Álttás, Deanus, Romssas ja Oslos. Álttá ja Deanu mánáidgárddit leat ain NSR mánáidgárddit. Álttá mánáidgárddi lea 2005 čavčča fárren ođđa dálui ja lasihan mánáidgárdesajiid. Romssa ja Oslo sámi mánáidgárddit leat dál suohkanmánáidgárddit. Romssa ja Oslo sámi mánáidgárddit galget jagi 2006 lasihit ossodagaid/mánáidgárdesajiid. Máttá-Várjjagis lea ásahuvvon Sámi ossodat ovttá mánáidgárdái ja Harstad gávppogis lea eatnigielahárjehalli ovttá mánáidgárddis, nu go máŋga earáge sajis. Mánáin lea vuoigatvuohta oažžut 10 diimmu eatnigiellahárjehalli sámegeielat mánáide go mánná ii leat sámi mánáidgárddis.

Sámi mánáidgárddit leat áibbas dárbbaslaččat jo mánát galget ovdánit guovttegeielat mánnán ja joatkit hállamis sámegeiela. Sámi mánáidgárddiide beassá jos lea sámegeiella ruovttugiellan. Sámi mánáidgárddiin lea sámegeiella sihke mánáid, bargiid ja váhnemiid beaivválaš giella.

Álttá Siiddas, mii lea NSR sámi mánáidgárddi Álttáš, lea maid dárui-sámi ossodat masa besset mánát geat eai hála sámegeiela. Muhtun sámi mánáidgárddiide besset mánát, vaikko sis lea dušše dárogeiella ruovttugiellan, muhto dás lea sáhka hui smávva mánáin geat eai leat vuos hállagoahtán. Sin mihttomearri lea dađistaga šaddat sámegeielagin. Mánát, geain lea sámegeiella nubbegeiellan, dárbbasit nubbegeielmánáidgárddiid/ossodagaid main lea kulturgullelašvuohta go dat addá sidjiide vejolašvuođa váldit gielaset ruovttoluotta. Máŋga váhnema sihtet addit manaidasas vejolašvuođa maid ieža eai lea ožžon. Dán oktavuodas šaddá kulturassi dehálaš, ja šaddá dehálaš beassat čoahkkánit dakkár mánáidgárdái mas lea giella- ja kulturánjiruššan.

Hástalus lea ahte sii, geain livččii giellavejolašvuohta, dieđihivčče dárbbu. Gávpgogiin sáhttet leat mánggas geat eai dieđit dárbbu. Nubbi hástalus lea gávnnahit makkár giela galggašii vuoruhit – lulli-, julev- vai davvisámegiela. Gávpgogiin välljejuvvo eanas davvisámegiella.

Nuppiin sániin lea dasto differensierenhástalus sámi mánáidgárddiid ektui. Sámi mánáin lea stuorra dárbu sierranasat heivehuvvon mánáidgárdefálaldagaide.

Doaimmat maid NSR sáhtta evttohit

- Ain oččodit eambo sámi mánáidgárdesajiid gávpgoiidda.
- Nubbegiella/giellaaláskahttinossodagaid ásaheapmi.
- Dieđut vuoigatvuođaid ja vejolašvuođaid birra.
- Guorahallamat mat čájehit duohta dárbbu sámi mánáidgárddiide.
- Guorahallamat mat čájehit manne mánggas eai dieđit dárbbu.
- Rekrutterendoaimmat vai sii, geain lea vuoigatvuohta oažžut sámegielfálaldaga mánáidgárddis, dieđihit dárbbu.

Doaimmat maid Sámediggi sáhtta vuoruhit

- Ain juolludit sierradoarjaga sámi mánáidgárddiide gávpgogiin.
- Gávpgoiid sámi mánáidgárddiid vuoruhit go lea sáhka Sámedikki prošeaktaruđain sámi mánáidgárddiide.
- Dutkat guovttegielatvuođa hástalusaid ja mánáidgárddiid differensierema.
- Doarjut sámi váhnemiid vai sin giellaovdáneapmi sáhtta dáhpáhuvvat ovttas mánáidgárddiin ja ruovttuin.
- Doaimmat mat nannejit sámegielat minoritehtaid dili sámi mánáidgárddiin

Vuođđoskuvllas joatkkaskuvlii

“Kunnskapsløftet” álggahuvvo skuvlajagis 2007/2008 ja lea 13-jahkásaš ollislaš oahpahas. Plána váldá vuhtii “Kunnskapsløftet” ja mo skuvla ođđasit organiserejuvvo boahttevaš jagiid ja geavaha “Kunnskapsløftet” doahpágiid.

Sámi luohkát, main oahpahuvvo sámegillii, leat ásahuvvon Oslos ja Romssas. Vuosttašgieloahpahas lea buori muddui čohkkejuvvon ovttá skuvlii, ja nubbegieloahpahas lea gis mánggaid skuvllain, eanas johtti diibmo-oahpaheaddjiid bokte. Muhtun gávpotsuohkanat leat bidjan ovttá skuvlla duohkáii oktiiheivehit sámegieloahpahusa ja addán dasa sámegieloahpaheddjiid bargoaddiovdásvástádusa ja sámi skuvlagirjerájusovddasvástádusa; Romsa (Báhpajávrrri skuvla), Oslo (Kampen skuvla), Álttá ja Troandin (Huseby skuvla). Sámi kulturmáhttu ja identitehtabargu lea maid dehálaš gávpogiin.

Gávpotsuohkanat organiserejit iešguđetge láhkái sámegieloahpahusa, muhto buot gávpotsuohkaniin lassánit sámegielohppiid lohku. Lea eanas davvisámegiella, nu go mánáidgárddiin maid. Lea maid hástalus go eai buohkat dieđit dárbbu, vaikko livččii dárbu. Gávpogiin sáhttet leat mánggas geat eai dieđit dárbbu, eaige dieđe makkár vuoigatvuođat ja vejolašvuođat sis leat.

Doaimmat maid NSR sáhttá evttohit

- Doarjut buot joatkkaskuvllaid sámi dimenšuvnna, ii dušše guokte stáhtalaš sámi joatkkaskuvlla Finnmárkkus.
- Bargat vai suohkanat mearridit ressursaskuvllaid mat ráhkadit fágalaš birrasa sihke sámegieloahpaheddjiide ja sámegielohppiide.
- Jearahit buoret dieđuid sámegieloahpahusa vuoigatvuođaid birra ja makkár ovdamunit leat sámegielfágain (bassá eret ođđadárogielas, sáhttá ohcat allaskuvllaid ja universitehtaid oahpposaji sámegieleriid bokte).

- Jearahit buoret neahttaoahpahusa daid joatkkaskuvllaide geat eai nákce fállat oahpahusa oahpaheaddji bokte gii lea skuvllas.
- Bargat vai skuvllat, oahppokantuvrrat, ealáhuseallin ja NAV (ođđa bargo- ja čálgohálddahuš) šaddá oktasaš dehálaš arena mii addá dieđuid ja buriid fálladagaid sámi nuoraide.
- Márkanastit dan buori jurdaga ahte galggašii leat duodjefága riikkadási oahppokantuvra, dál go boazodoallofága oahppokantuvra Unjárggas lea šaddan fásta doaimman. Nuorat, geat sihtet ovdamearkka dihte duodje-oahpu, fertejit sáhttit váldit oktavuodá ovttain oahppokantuvrrain geas lea ovddasvástádus.
- Bargat politihkalaččat vai boazodoalu oahppokantuvra nannejuvvo danne go das lea boazodolofágaid fitnodatoahpu riikkadási ovddasvástádus, ja go juo fágat leat dássáži gohčoduvvon "smávva gáhttenvárar fágat" joatkkaskuvlla fágastruktuvrras.
- Bargat vai skuvllaid oamasteaddji deattuhit sámi gealbo- ja oahppomihtuid mat leat oahppoplánan, - eandalit dál go ođđa fágaplánaid galgá geavahišgoahtit. Oahpaheaddjit fertejit nannet sámi kulturgealbuset ođđa oahppoplánaid bajit dási mihttomeriid mielde.
- Bearráigeahččat ahte sámi bealli boahká mielde riikkadási áŋgiruššamii "Nuorra álgaheaddjit" (Ungt entreprenørskap) vai sámi oahppit ja ohppiidfitnodagat leat fárus dán barggus.
- Bearráigeahččat ahte nuoraid-dáhkádus čuovvoluvvo, namalassii ahte vuoigatvuohta bargui dahje ohppui ollášuvvo.

Doaimmat maid Sámediggi sáhtta vuoruhit

- Ovdánahttit ja doarjut sámi luohkáid main lea sámegealla oahpahusgiellan.
- Ávžžuhit dutkat sámi luohkáid sisdoalu, doaimma ja man mávssolaččat dat leat.

- Sihkkarastit ahte sámi fáttát bohtet mielde buot fágaide skuvllain.
- Oččodit eambo oahppogirjjiid maiddá joatkkaskuvllaide.
- Šiehtadit fágagirjelágádusaiguin vai sámi áššit bohtet fárrui riikkadási oahpponeavvobargui.
- Ruhtadit ja ávžžuhit sámi fitnodatfágaid álggahit riikkaidgaskasaš ovttasbarggu.
- Sihkkarastit buori sámi fágaplána "Kunnskapsløftet" oktavuodas danne go dát lea erenoamážit dehálaš gávpotsámenuoraide ja sin identitehta-ovdáneapmái.
- Beairrái geahččat ahte "Kunnskapsløftet" addá vejoalašvuodaid oahpahit sámi ealáhusaid birra ja sámi kultuvrra miehtá riikka, maiddá gávpogiin.
- Ávžžuhit ruhtadoarjjaortnegiid ásahit mat makset skuvlamátkkiid, ohppiidlonuhallamiid, bargovahkuid sámi báikkis ja eará fitnamiid dakkár báikkis mas sámegeiella lea beaivválaš giellan, dahje bargohárjehallama sámi bargosajis danne go dat nanne gullelašvuoda sámi kultuvrii – maiddá boazodollui.
- Ruhtadoarjagat daidda geat ásahit sámi mediatehka ja girjerádjosa.
- Ohppiidstipeanddat ohppiide geat välljejit sámi kulturamáhttofága.
- Ferte sáhttit bidjat sámi sisdoalu ođđa fágafálaldagaide nu go mat "Váljema prográmmafágat" (Programfag for valg) ja eará fágafálaldagaide mat gullet karriereplánemii, maiddá olggobealde sámi giellahálddašanguovllu. Sámediggi ferte ovttasbargosoahpámušaid bokte ja gulahallama bokte sihkkarastit fástá fágafálaldaga sámi ohpiide gávpogiin.
- Go skuvllat leat ohcamin ođđa oahppoarenaid, de fertejit šiehtadit sámi bargosajiiguin – maiddá boazodoaluin, duodjeealáhusain ja lotnolas-ealáhusaiguin ja eará – ja dán fertejit Sámediggi, Oahppodirektoráhtta ja sámi ealáhusorganisašuvnnat (ovdamearkka dihte Norgga Boazosápmelaččaid Riikasearvi, duodjeorganisašuvnnat, boanda- ja

smávvadálolaččaid searvvit ja guolástusealáhus) oažžut áigái buori ovttasbargosoahpámušaid bokte, ja dasa ferte biddjojvvot ruhta.

Universitehtat ja allaskuvllat

Soames oahpuin leat sierra sámi earit maidda sáhttet ohcat juogo sii, geat devdet sámi jienastuslogu sisačálihangáibádusaid, dahje sii, geain lea formála sámegiellgealbu. Romssas ja Birggonis leat sámi studeanttaid searvvit.

Doaimmat maid NSR sáhttá evttohit

- Bargat dan badjeli ahte Finnmárkku allaskuvla ja eará allskuvllat fáallet sámegielloahpahusa, sámi kulturoahpahusa ja eará sámi guoskevaš fágaid.
- Evttohit evalueret ja várra revideret eriid ja heivehit daid dálá dárbbuide.
- Evttohit čielggadit makkár ásahusain galgá leat ovddasvástádus oahpahit sámegiela alla dásis, ja ovdamearkka dihte sáhttá go ásahit sámi giellaoahpu Troandimis.
- Bearráigeahččat ahte buot oahppoásahusat, mat leat Sámis, systemáhtalaččat lasihit dieđuid ja máhtu sámi áššiin ja váldet sámi oainnu mielde buot dutkamiin gokko fal lea vejolaš.

Doaimmat maid Sámediggi sáhttá vuoruhit

- Stipeanddat iešguđetge oahpuide.
- Organisašvudnadoarjja sámi studeanttaid servviide.
- Dahkat geatnegahtti ovttasbargosoahpámušaid oahppoásahusaiguin mat lea sámi guovlluin ja mat čilgejit sámi dutkama ja ovdáneami.

Ollesolbmooahpamus

Jos sámegeilla galgá fievrriduvvot buolvvas bulvii, de fertejit váhnemat hálddašit sámegeilla čálalašgeilla. Mánge sápmelačča eaige leat oahppan sámegeilla hállat, eaige leat oahppan čállit eatnigielaset. Lea dárbu nannet ollesolbmooahpamus.

Doaimmat maid NSR sáhtta evttohit

- NSR čatná oktavuoda VOX guovddážiin ja movttiidahtta sin oahppat eambo sámi ollesolbmuid dárbbuid birra ja vuhtii váldit sámi ollesolbmuid joatka- ja viidásetoahpu dárbbu.
- NSR ávžžuha VOX álggahit dakkár barggu mii attášii ollislaš sámegeilla prográmma.
- Oahppodepartemeanta ja Oappodirektoráhtta sáhttet ovttas Sámedikkiin álggahit sámegeilla ollesolbmoodastusa.
- Sámi oahppolihttu SOL oážžu ruđa ráhkadit sámi ollesolbmooahpamusprográmma.

Doaimmat maid Sámediggi sáhtta vuoruhit

- Stipeanddat ollesolbmuide geat váldet sámi oahpu.
- Bearráigeahččat ahte buot allaskuvllat ja universitehtat fáallet sámi álgoohpu.
- Álggahit dutkama ja ovdánahttima sámi giellaoahpus ja ollesolbmoodidaktihkas.

Kultuvra ja čálgofálaldagat

Sámi arkitektuvra ja design

- Suohkanat, stáhtalaš ásašusat gávpogiin ja eará almmolaš etáhtat berrejit váikkuhit dasa ahte sámi ássan ja historjá gávpotguovllus bohtá oidnosii. Dan sáhtta earret eará bargat dakko bokte ahte hábme almmolaš viesuid ja olgoáimmobáikkiid sámi arkitektuvrrain ja designain.

Sámi doalut dáčča kulturásahusain

Lea buorre go gávpotsuohkaniid nanus dáčča kulturásahusat fáallet sámi doaluid dábálaš prográmmas, muhto ain lea nu ahte sámesearvvit lágidity ollu kulturdoaluid gávpogiin. Dat lea buorre ja galggašii áinnas joatkit danne go lea lunddolaš ahte sámi organisašuvnnat lágidity doaluid. Sámi organisašuvnnat/sámesearvvit berrejit maid gávdnat eambo ovttasbargoguimmiid.

Doaimmat maid NSR sáhtta evttohit

- Gávpotsuohkanat ávžžuhuvvojit váldit ovddasvástádusa ja ávvudit Sámi álbmotbeaivvi almmolaš doaluin, ovdamearkka dihte dakko bokte ahte suohkan ásaša lávdegotti, mas lea sierra bušeahta, ja ovddasvástádus lágidity doaluid.
- Oainnusin dahkat sámi girkoallima gávpotsuohkaniin ja čilget ahte lea dárbu sámi girkoallimii.
- Sámegielat kulturskuvlafálaldagat.
- Sámi mitalanárbevierru, musihkka ja dáidda galgá leat mielde gávpotsuohkaniid kulturskuvllain.
- Ávžžuhit dáčča kulturásahusaid fállat sámi dáidaga ja kulturvva dábálaš prográmmas.

- Bearráigeahččat ahte ásahuvvojit eambo sámegiela deaivvadanbáikkiid gávpogiin.
- Leat fárus álggaheamen sámi kultuvrralaš ja sosiála deaivvadanbáikkiid.

Doaimmat maid Sámediggi sáhtta vuoruhit

- Vuoruhit doarjaga sámi kulturdoaimmaide mat leat gávpogiin.
- Addit organisašuvdnadoarjaga sámi servviide mat leat gávpogiin.
- Bargat vai Norgga kulturráđđi ja earát váldet ovddasvástádusa ovddidit sámi kulturfálaldagaid sin doarjjaortnegiid bokte, eaige duvdil buot Sámediggái.
- Juolludit ruđa Beaivváš Sámi Teáhterii, lullisámi teáhterii (Muofis) ja eará sámi amatevráteáhteriidda mat fitnet gávpogiin.
- Sihkkarastit ahte Kultuvrralaš skuvlaseahkas leat sámi mánáidčájálmasat, sámi musihkka ja girjjálašvuohta.
- Oččodit profešunealla sámi mánáidteáhterjoavkku ovttas ásahuvvon teáhteriiguin.
- Ruhtadoarjja Sámi dálveriemuide Oslos vai šattašii jahkásažžan

Sámi kulturviesut

Galgá oččodit sámi fálladagaid gávpogiid dálá kulturásahusaid dábálaš programmáide, muhto ferte maid geahččat makkár dárbu lea ásahit sierranas sámi ásahusaid gávpogiin – ovdamearkka dihte kantuvralanjaid masa sámi ásahusat leat čohkkejuvvon. Oslo Sámi viessu leat kantuvralanjat masa sámi ásahusat čohkkejuvvojit ja Álttá Sámi Siiddas lea Sámi mánáidgárdi ja Sámi giellaguovddáš.

Lea dárbu ásahit sámi kulturviesuid/deaivvadanbáikkiid eambo gávpogiidda. . Livččii mihttomearri ahte sámi viesut gávpogiin leat eambo go oktasaš kantuvrabáiki, ja juohke biras ferte ieš mearridit mo. Lávejit leat plánat gievkkana hukset, stuora lanjaid main sáhttet leat doalut, gávpi, girjerájus, duodjelanjat, čájáhuslanjat. Gáffádat mii lea rabas sihke beaivet ja eahkes ja mas viessu diine ruđa. diehtujuohkin- ja čuvgehusbarggut jnv. Lávet maid leat plána ásahit olgobirrasa mas lea lávvu/dolastanvejolašvuohta jnv,

Sámi kulturásahusaid ásaheapmi gávpogiin lea vuosttažettiin gávpotsámiid iežaset ovddasvástádus – mađe mielde sii nákkejit formálalaččat asahit kulturásahusa – vuodđustusa, oasusearvvi dahje makkár organiserema de vállje. Gávpotsuohkaniin, fylkkasuohkaniin ja Sámedikkis lea ovddasvástádus veahkehit kulturásahusa ruhtadit doaimma ja viessoláiggu dahjejuo viesu oastima, daid bákkiin gos lea sáhka sierranas vistti eaiggáduššamis.

Doaimmat maid NSR sáhtta evttohit

- Formálaččat ásahišgoahtit Sámi giella- ja kulturguovddáziid gávpogiin.

Doaimmat maid Sámediggi sáhtta vuoruhit

- Vuoruhit doaibmadoarjaga sámi viesuide mat leat gávpogiin.

- Vuoruhit ruđaid sámi prošavttaide mat leat gávpogiin.

Almmolaš ásahusat ja bálvalusfálaldagat

Bearaš- ja mánáidsuodjalanásahusat

Sámi gealbu ja mángakultuvrralaš máhttu lea hui dehálaš buot ásahusain, maiddá gávpotsuohkaniin. Sámevuotta jávká jos ii ángiruša sámevuotta bealis.

Doaimmat maid NSR sáhtta evttohit

- Evttohit mánáid- ja bearašbálvalusaid gealboloktema vai sáhtta bures vuhtii váldit sámi mánáid ja nuoraid.
- Evttohit eambo ovttasbarggu sámi riikkadási gealboguovddážiin – earret eará Sámi nášunnalaš gealboguovddáš – psykiatriija ja gárren (SÁNÁG), Finnmárkku Dearvvašvuotta.
- Bearráigeahččat ahte ásahuvvojit riikkadási guovddážat main leat sámi pedagogalaš psykologalaš bálvalus.

Gárren

Doaimmat maid NSR sáhtta evttohit

- Evttohit gealboloktema gárrendivššus, sihke sámegiela, sámi kultuvrra ja eará dálkkodanvugiid birra.
- Evttohit ovttasbargat eambo Finnmárkku Dearvvašvuodain ja gárrendivššu sámi guovlluin

Doaimmat maid Sámediggi sáhtta vuoruhit

- Vuoruhit gárrendivššu go lea sáhka Sámedikki dearvvašvuodarudain

Vuoras sámit gávpogiin

Sámit fárredaddet gávpogiidda, maddái boarásmanbeaivvi, ja de lassánit sámegiela ja sámi vuoras olbmot gávpogiidda.

Doaimmat maid NSR sáhtá evttohit

- Evttohit ahte gávpotsuohkanat addet ovttá boarrásiidruktui sierranas ovddasvástádusa leat sámegiela vuorrasiid boarrásiidruoktu ja sámi vuorrasiid boarrásiid ruoktu.
- Evttohit árrjelaččat rekrutteregoahtit sámegiela dearvvašvuodabargiid.
- Evttohit kulturdoaimmaid – árbevirolaš sámi borramuš, duodji ja eará.
- Evttohit gealboloktenbarguid - sámegiela gealbu, mánggakultuvrralaš áddejupmi ja kulturmáhttu.
- Ávžžuhit sámi servviid eambbo beroštit giela ja kultuvrralaš doaimmaid lágide vuoras sámiide gávpogiin.

Doaimmat maid Sámediggi sáhtá vuoruhit

- Ságastallat vuoras sámiid sierrana dilálašvuodaid birra Dearvvašvuoda- ja sosiálaeiseváldiiguin riikkadásis.

Ealáhus ja sámi bargosajit gávpogiin

Dássáži lea sámepolitihkas leamaš eanas sáhka sámi vuodđoealáhusain ja boaittobealbáikkiid bargosajiin. Sámediggi lea ovdamearkka dihte fárrehan ossodatkantuvrraid Romssa gávpogis Gáivutnii vai šaddet boaittobeal bargosajit. Sámi almmolaš bargosajit gávpogiin leat seammá dehálaččat go earáge sajiin. Sámi ealáhuseallin gávpogiin lea áigeguovdil ja sáhtá leat mátkeealáhus, duodji, diehtjuohkinbargu, jorgalan- ja dulkabarggut ja eará.

Doaimmat maid NSR sáhtá evttohit

- Oččodit buori álggaheaddjibirrasiid ja strategalaš sámi ealáhusovdáneami gávpogiin, earret eará sámi gründerguovddáža asaheami bokte muhtun gávpogis.
- Oažžut gávpotsuohkaniid ealáhuskantuvrraid beroštišgoahtit sámi ealáhusovdáneamis.

Doaimmat maid Sámediggi sáhtá vuoruhit

- Hástalit priváhta sámi fitnodagaid áсахit gávpogiidda.
- Bargat vai stáhtalaš sámi bargosajit áсахuvvojit gávpogiidda.
- Bidjat Sámedikki virggiid/ossodagaid gávpogiidda.

Strategiija sámediggeáigodahkii 2005-2009

Norgga sámiid Riikkasearvi (NSR) oaidná duohtan ahte olmmošlohku gávpogiin lassána. Áigi rievdá boares máilimmis ođđa máilbmái. Čoahkkebáikkit, gávpogat ja gávpotsuohkanat sturrot. Norgga Sámiid Riikkaservi (NSR) ferte NSR sámediggejoavkku bokte láchit dili vai gávpogiin lea ealli sámegiella, sámi kultuvra ja servodateallin, daid váikkuhanvejolašvuodaid bokte mat Sámedikkis leat.